

de typische binnenplaats kunt kijken, een vierkant, aan alle zijden door de gebouwen ingesloten: een boerderij, die als een vesting te verdedigen was in woelige dagen.

Voorbij het dorp gaat de weg weer omhoog langs een van de fraaie hellingen van het droogdal van de Noor, dat weer de merkwaardige asymmetrische vorm heeft. Dit dal komt uiteindelijk uit op het

plateau bij Hoogcruts, een Franciscaanse Statie.

Hier verlaat de Mergellandroute het Hoogterras en voert dan door een gebied dat nooit door de Maas bedekt is geweest, en waarvan het landschap ook niet door deze rivier is gevormd. Wij overschrijden hier een natuurlijke grens, reden waarom wij menen een einde aan dit opstel te mogen maken.

Het droogdal van de Noor bij Hoogcruts

DUIZEND- EN MILJOENPOTEN (CHILOPODA EN DIPLOPODA) UIT ZUID-LIMBURG

II

door C.A.W. JEEKEL

De chilopoda van de Zuid-limburgse mergelgroeven

Zoals in de inleiding reeds werd meegedeeld vonden tussen 1960 en 1968 jaarlijks excursies plaats welke werden georganiseerd door het Zoölogisch Museum en het Laboratorium voor Toegepaste Entomologie van de Universiteit van Amsterdam. Een van de doelstellingen van deze excursies, die meestal kort na de jaarwisseling werden gehouden, was de inventarisatie van de entomologische fauna van de Zuid-limburgse mergelgroeven in de winter. Tijdens deze inventarisatie werden stelselmatig ook duizend- en miljoenpoten meegenomen, en aangezien dit onderzoek thans als afgesloten moet worden beschouwd -

vele groeven zijn tegenwoordig verboden terrein en vrijwel ontoegankelijk - verdienen de resultaten voor deze groepen hier vastgelegd te worden.

In het algemeen kunnen de uitgehakte groeven met hun vlakke wanden en plafonds en de fijn-korrelige tot stoffige bodem nauwelijks als een gunstig milieu voor Chilopoda en Diplopoda worden gekenschetst. Vooral groeven met een wijde ingang bleken dikwijls mogelijk door een ongunstig microklimaat weinig of geen materiaal op te leveren, terwijl de beste resultaten werden geboekt in de kleinere groeven. Gebleken is dat Chilopoda in de groeven zeld-

zaam zijn en dat men slechts incidenteel exemplaren tegenkomt. Diplopoda daarentegen bleken frekwenter en vaak in groter individueel op te treden.

De resultaten geven uitsluitend een beeld van de fauna van de groeven in de winter, een periode waarin de meeste soorten geen grote activiteit vertonen. Hierdoor was de kans van het vinden van toevallig in de groeven verdwaalde soorten relatief gering.

In de onderstaande lijst zijn de groeven vermeld, met daarachter de erin gevonden soorten. Achter de groeve-naam staat tussen haakjes de gemeente en daarachter het nummer van de groeve volgens de nummering uit de publicatie van Bels, 1952.

De volgorde der groeven is die, welke in het rapport van Van Wijngaarden werd gevolgd. De jaartallen achter de soortnaam geven het jaar van de vondst aan.

Steenberggroeve (Gronsveld), No. 116

Lith. dentatus (1965)

Lebensboschgroeve (Gronsveld), No. 115

Lith. forficatus (1964)

Grote Dolekamer (Gronsveld), No. 53

Lith. dentatus 1968)

Kleinberg Noord (I) (Cadier en Keer), No. 109

Schend. nemorensis (1964)

Lith. dentatus (1965)

Lith. aulacopus (1965)

Lith. crassipes (1964)

Bemelerboschgroeve II (Bemelen), No. 39b

Lith. aulacopus (1967)

Mettenberg I (Cadier en Keer), No. 40

Lith. crassipes 1960)

Mettenberg II (Cadier en Keer), No. 40a

Lith. forficatus (1962)

Lith. crassipes (1965, 1968)

Groeve de Lemmekenskoel (Gronsveld), No. 142

Lith. aulacopus (1964)

Lith. crassipes (1964)

Flesschenberggroeve (Valkenburg), No. 143

Lith. crassipes (1962)

Aan de Heide (Valkenburg), No. 165

Lith. crassipes (1967, 1968)

Heiberg (Valkenbrug), No. 119

Lith. aulacopus (1967)

Lith. tricuspis (1965)

Gewand II (Valkenburg), No. 121

Lith. dentatus (1965, 1967, 1968)

Lith. tricuspis (1965)

barakkengroeve (Berg en Terblijt), No. 83

Lith. forficatus (1961)

Musschenputgroeve (Berg en Terblijt), No. 88

Lith. microps (1964)

Schenkgroeve (Meerssen), No. 163

Lith. melanops (1965)

Ravensbosch I (Valkenburg), No. 158

Lith. forficatus 1965)

Samenvattend is de soortenlijst als volgt:

<i>Lith. crassipes</i>	8 maal in 6 groeven
<i>Lith. dentatus</i>	6 maal in 4 groeven
<i>Lith. forficatus</i>	4 maal in 4 groeven
<i>Lith. aulacopus</i>	4 maal in 4 groeven
<i>Lith. tricuspis</i>	2 maal in 2 groeven
<i>Lith. microps</i>	1 maal in 1 groeve
<i>Lith. melanops</i>	1 maal in 1 groeve
<i>Schend. nemorensis</i>	1 maal in 1 groeve

Wat in dit overzicht het eerst opvalt is dat op één na alle vondsten betrekking hebben op vertegenwoordigers van de orde Lithobiida en dat de orden Scolopendrida en Geophilida geheel of nagenoeg geheel ontbreken.

Vergelijking met de inventarisaties van de grottenfauna van andere landen is in zoverre niet geheel verantwoord omdat het daar veelal om natuurlijke grotten gaat die door hun ontstaan en door de toevoer van natuurlijke detritus een beter milieu voor de duizendpoten kunnen bieden. Een vergelijking met de Chilopoda verzameld tijdens de inventarisatie door Leruth van de grotten van België (Schubart, 1936) toont daar een groter en gespreider soortenbestand dan in de mergelgroeven van Zuid-Limburg. In België werden 4 Geophilida, 2 Scolopendrida en 1 Chilopoda gevonden.

pendrida en 6 Lithobiida gevonden, met als meest voorkomende soorten **Haploph.** **subterraneus**, **Cr. hortensis**, **Lith. aulacopus**, en **Lith. crassipes**. Veel overeenstemming met de fauna van de groeven in Zuid-Limburg bestaat er dus niet, hoewel hier de twee genoemde **Lithobius**-soorten ook vrij frekwent optraden. In het algemeen moet men echter de konklusie trekken dat het al of niet voorkomen van Chilopoda in de groeven weinig of geen verband houdt met een typisch subterrane levenswijze. Im-

mers de meeste gevonden **Lithobius**-soorten zijn dieren die normaal in de bladstrooisellagen van bossen voorkomen. Waarschijnlijker is dat het voorkomen in de groeven samenhangt met de activiteiten der dieren en een zekere afspiegeling geeft van hun plaatselijke algemeenheid in de omgeving der groeven, waarbij ten opzichte van enkele soorten, zoals **Lith. crassipes**, en enkele andere, hoogstens van een geringe voorkeur voor het milieu kan worden gesproken.

Boekbespreking

De fungi van Nederland.

De clavarioide fungi.

voor R.A. Maas Geesteranus.

Uitgave van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging.

No. 113 in de reeks Wetenschappelijke mededelingen.

De serie uitgaven, elk over een heperkt onderwerp, in de reeks wetenschappelijke mededelingen heeft een goede reputatie. Deze wordt door bovengenoemd nummer zeker gunstig beïnvloed.

Over het gebied van de clavarioide fungi bestaan hij de verschillende auteurs vrijsterke verschillen van inzicht. Daarom zijn de in hoofdstuk 2 en 3 gegeven indeling in families en omgrenzing van het geheel, evenals de verklarende woordenlijst, zeer nuttig voor het gebruik van het boek.

In de sleutels tot de soortbepaling en bij de soortbeschrijving vindt de gebruiker talrijke aanduidingen van nog onzekere details. Hierdoor wordt gestimuleerd er op te letten en ze vast te leggen.

Dat er bij diepere studie nog veel te vinden is blijkt naast het bovenstaande ook uit het feit dat er in dit boek 65 soorten voor ons land worden vermeld, terwijl dit er voorheen slechts 38 waren.

Per soort worden de vindplaatsen alsmede literatuurverwijzingen vermeld. De schrijver zelf stelt terecht dat er helaas te weinig afbeeldingen beschikbaar waren. Dit nadeel wordt verkleind doordat wordt verwezen naar gekleurde afbeeldingen in andere literatuur.

Het geheel wordt afgerond door een uitgebreide literatuurlijst en een samenvatting in het engels. Samenvattend kunnen we stellen

dat het besproken boek voor beginners en oppervlakkige paddestoelen liefhebbers te moeilijk toegankelijk is. We wensen het echter in handen van alle serieuze mycologen. Vooral voor diegenen, die met de microscoop werken is het buiten gewoon waardevol.

C.v.G.

Feustel, Rudolf: Abstammungsgeschichte des Menschen.

Jena: VEB Gustav Fischer 1976.

272 pag., 113 zwart-wit afb., 3 bijlagen.

Prijs: 23 -M. paperback, ingenaaid, kunstdrukpapier.

Het werk maakt deel uit van een reeks van drie. De andere twee zijn in voorbereiding: Evolution und Stammesgeschichte der Organismen en: Entstehung des Lebens.

De uitgever beoogt met deze reeks de lezer, door het verstrekken van uitgebreide informatie, te stimuleren "zum weiteren Durchdenken des eigenartigen "Phänomens Mensch" und zu kritischen Stellungnahme..... damit er seiner eigenen Stellung in Natur und Gesellschaft besser bewusst wird".

Er is tegenwoordig nogal wat populair-wetenschappelijke literatuur over dit onderwerp op de markt. Ik zou bovengenoemde uitgave niet zonder meer in dezelfde rij willen plaatsen.

Zij die er alleen op uit zijn om zich feitelijke informatie te verschaffen, komen aan hun trekken, maar zouden een -al was het slechts qua volume- belangrijk deel van het boek ongelezen laten. Naast de gebruikelijke zaken als inleiding, (uitvoerige) literatuurlijst, registers en verklaring van de gebezigde wetenschappelijke termen, vind ik er de volgende hoofdstukken in: Schöpfungsmys-